

народ має зберігати свою ідентичність і автономію. Він закликав до рівноправного розвитку усіх слов'янських націй, застерігаючи від домінування одних над іншими.

Палацький у текстах часопису представлений як символ наукової та культурної єдності певних народів. Його постать стала втіленням ідеї через культурну та інтелектуальну співпрацю.

Підводячи підсумки слід відмітити, що висвітлення «Русланом» цього епізоду демонструє складнощі суспільно-політичного життя Галичини. Протест став відображенням проблеми консолідації еліт, які не завжди були готові до певної взаємодії.

Наприкінці XIX- на початку XX ст. галицькі українці та словенці стикалися зі схожими проблемами. Обидві групи перебували в ситуації мовної та культурної поневолення, адже система освіти була значною мірою орієнтована на домінуючі народи. Українці й словенці мали невеликий доступ до навчання рідною мовою, що ставило їх у нерівні умови з іншими народами.

Заклик до єдності відображав певні спільні зусилля слов'янських народів у боротьбі за національні права.

Отже, досліджуючи часопис «Руслан» дозволяє висвітлювати певні аспекти міжнародних контактів українців, які відігравали важливу роль у процесах національного відродження, адже саме «Руслан» виступав потужним інструментом даної дипломатії, висвітлюючи участь українців у міжнародних заходах.

Андрій Кліш, Марія Мигалевич (Тернопіль) **ЛИСТУВАННЯ ОЛЕКСАНДРА БАРВІНСЬКОГО ТА ТИТА** **РЕВАКОВИЧА**

Листування між Олександром Барвінським та Титом Реваковичем є цінним історичним джерелом, що охоплює період кінця XIX — початку XX ст. і висвітлює складні політичні, професійні та особисті аспекти життя української інтелігенції в Австро-Угорській імперії. О. Барвінський виступав як відомий громадський діяч та посол Державної Ради, тоді як Т. Ревакович був активним учасником національного руху, часто стикаючись із бюрократичними та дисциплінарними труднощами. Кореспонденція відображає спільну мету обох діячів — консолідацію українського національного руху (народовців) перед обличчям внутрішніх суперечок та зовнішнього тиску з боку польських і москвофільських сил.

Обидва кореспонденти були глибоко залучені до політичного та культурно-просвітницького життя. На початку листування Т. Ревакович надсилав О. Барвінському свої твори (зокрема, від Ієроніма Аноніма (Хиляка) та жартівливі пісні) для публікації в осінніх альманахах. Він висловлював надію, що ці публікації допоможуть "пробудити ліниву Подільську Русь до сну".

О. Барвінський, зі свого боку, активно працював над консолідацією "наших народівців" і створенням міцної основи для молоді, щоби вони могли свідомо обирати свою національну позицію. Він зазначав, що вони "пережива[ю]ть тепер важкі хвили нашого національного життя", а Т. Ревакович підкреслював важливість об'єднання задля "вибрати в політичній боротьбі для нашого народа як найбільше прав".

У листуванні постійно обговорюються політичні опоненти. Т. Ревакович рішуче критикував тих, хто стоїть на чолі видавництва альманаху, називаючи їх "кацапами". Він також висловлював стурбованість тим, що москвофільство та польсько-руський рух можуть завдати шкоди національній справі, якщо

"наші люде оборвуть ся і помирять ся з моск[овським] або з польск[им] рухом".

Відносини з поляками часто описуються як ворожі. Т. Ревакович зазначав, що "Ляхи не допустили мене до мандату, але працюючи тепер над одержанем мандату, придивлюєм ся близше робота що має Народи руський і польський зміцнити, і прийшо до заключеня: 1) що Русинам безмежно дурні, навіть не зачинають пра[ці]...". Він також вказував на небезпеку, коли "Поляки рішучо спротивляют ся відбирати Н[ародний] Дім від кацапів в Галичині".

Значна увага приділялася видавничій справі, зокрема газетам. О. Барвінський просив Т. Реваковича надсилати матеріали для Правди та згадував про роботу над виданням Руслана.

Питання виборів та мандатів Державної Ради займає центральне місце в листуванні. О. Барвінський, будучи послом Державної Ради, надавав Т. Реваковичу поради та підтримку щодо його політичних амбіцій та передвиборчих кампаній.

Активно обговорювалися вибори у Самборі та Чернівцях. Т. Ревакович повідомляв про необхідність консолідації зусиль для підтримки кандидатів. Наприклад, він згадує, що попри те, що "поляки-ш[овіністи] справу в зовсім фалшивім світлі, ма[й]же брешу, бай пастир [арк. 21 звор.]" інформував міністра Гартлера, він все одно вважав, що треба продовжувати боротьбу.

Кандидатура Т. Реваковича на виборах часто обговорювалася у зв'язку з необхідністю створення єдиної "Народної Ради" та "Народного комітету". Т. Ревакович зазначав, що вибори відбуваються в умовах протидії польських і москвофільських елементів, але він "був би радий" виступити на виборах за умови підтримки "Руської Громади".

Особливе місце посідає справа "Руської Громади". У 1895 році О. Барвінський писав, що він та інші "не дозволяли собі ні одного досоду, ані єдиної невістиної і невідрадного натяку" на адресу Виділу Руської Громади, підкреслюючи, що політична боротьба проти опозиції і потреб Русінщини йде через "політику, як витягати, лягати ся, дати ся копати".

Значна частина листування присвячена боротьбі Т. Реваковича за отримання гідної посади, переведення та вирішення дисциплінарних справ, що відображає тяжку бюрократичну долю інтелігенції в імперській адміністрації.

Т. Ревакович часто просить О. Барвінського використати свій вплив як посла Державної Ради для сприяння його кар'єрі, зокрема у справі переведення. Він мав надію на переведення з Підбужа до Львова або в інше місто. У 1893 році Т. Ревакович детально описував свою справу міністру: він був іменованим радником у Підбужі, але потім отримав декрет про переведення до Львова. Згодом він просив, щоби його іменовали референтом Завадського. Він подав прохання про переведення до Львова або до Відня, але наприкінці 1893 року зазначав, що це "справа політична, і я [Т. Р.] не знаю, який лайдак так его фалшував".

Особливо складною була його дисциплінарна справа. У 1893 році він був засуджений до "дисциплінарної нагани" президентом Баєвським, попри його переконання у власній невинності. Пізніше він просив О. Барвінського надати йому інформацію про суд над ним. Він вважав себе жертвою інтриг та опозиційної політики, що його переслідувала. У 1902 році Т. Ревакович повідомляв, що його справа про переведення до Львова "перескочила" повз нього.

Кореспонденція містить численні прохання щодо допомоги у фінансових та пенсійних справах, особливо для родичів Т. Реваковича. Т. Ревакович

просив про пенсію для своєї сестри Павлини Ревакович, яку мали іменувати "актуальною учителькою в Сьв'янтниках коло Кракова". Т. Ревакович підрахував, що у 1892 році йому вдалося "заощадити собі потрібних ступки товарискі" в розмірі 200–300 ринських, що свідчить про його непросте матеріальне становище.

Листування Олександра Барвінського та Тита Реваковича є яскравим свідченням життя двох національних діячів Галичини кінця XIX — початку XX століття. Воно демонструє їхню спільну відданість ідеям народництва та прагнення консолідувати український рух в умовах постійної політичної боротьби проти "ляхів" та "москалів". Окрім політичних тем, епістолярій глибоко розкриває бюрократичний тягар та особисті жертви, на які доводилося йти заради участі в національній справі, про що свідчать численні прохання про сприяння у службових та пенсійних справах.

Листування слугує містком, що з'єднує ідеологічні декларації з повсякденною реальністю, показуючи, що національна політика часто вимагала особистої присутності у судах та "праці і труду" задля захисту елементарних прав в адміністративному апараті.

Андрій Цяпута (Тернопіль)

ПЕРЕДУМОВИ ТА РУШІЙНІ СИЛИ РАНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

Історично перші значні еміграційні рухи з українських територій фіксуються на початку XVIII ст. Після Полтавської битви, впродовж 1709 – 1750-х рр., мала місце «мазепинська» політична еміграція. На середину XVIII ст. припадає «заробітчанська» еміграція з Пряшівщини, Бачки і Банату до Югославії, а також переселення українців до Боснії наприкінці XIX ст.. Існує єдине побіжне згадування про українців у Великобританії. Встановлено історичний факт заснування ними першої кооперативи у 1844 р. у Ленкешірі. Проте жодних інших відомостей про присутність чи діяльність українських емігрантів на теренах Сполученого Королівства не виявлено.

Початок масової трудової еміграції українського населення припадає на останню чверть XIX ст. Еміграційні процеси були зумовлені комплексом глибинних соціально-економічних чинників, що склалися на українських землях у складі Австро-Угорської імперії. Ключовою детермінантою виступало так зване «аграрне перенаселення», особливо характерне для Східної Галичини та Лемківщини. Недостатній рівень промислового розвитку як на регіональному, так і на загальнодержавному рівні, був неспроможний абсорбувати надлишок робочої сили, що утворювався в аграрному секторі. У 1900-х рр. у Східній Галичині щільність сільськогосподарського населення сягала 67 осіб на 1 кв. км, а середній селянський наділ скоротився від 3 га у 1880 р. до 2,5 га у 1900 р. Згідно з підрахунками професора Францишека Буяка на початку XX ст. у Східній та Західній Галичині налічувалося близько 1,2 мільйони осіб «зайвої» робочої сили. Практика сезонних заробітків лише частково пом'якшувала проблему, не вирішуючи її системно. В таких умовах зовнішня трудова еміграція розглядалася значною частиною українського населення чи не єдиним ефективним способом покращення матеріального становища.

аким чином, ця хвиля української еміграції мала переважно економічний характер, зумовлений аграрним перенаселенням та обмеженими можливостями для працевлаштування на батьківщині. Велика Британія, хоча й слугувала переважно транзитним пунктом на шляху до Америки, стала